

דברי הימים

ליקוטי דברי תורה על פרשת השבוע

נלקח מספר "שערי חיים" על פרשיות השבוע של מורינו הרה"צ שליט"א

זמני השבת

4:05	הדלקת הנרות:
4:20	מנחה וקבלת שבת:
9:30	פירות טיש:
6:47	עלות השחר:
7:59	נץ החמה:
8:00	דף היומי:
9:00	שחרית:
10:04 - 9:28	סופ"ז ק"ש:
12:10	הצות:
12:40	מנחה גדולה:
4:15	מנחה וסעודה ג':
5:19	מוצאי שב"ק:
5:36	מוצאי שב"ק - ר"ת:
6:25	אבות ובנים:
7:25	דף היומי מוצ"ש:

זיכוי הרבים

רכשו לכם זכות הפצת הגיליון 'דברי חיים' להצלחה ולסיד"ש בכל הענינים או להנצחת קרוביכם.

kehiladivreichaim@gmail.com

נדבת

הדפסת הגיליון והפצתו

לעי"נ

האשה החשובה

והחכומה מרת יהודית

חנה מקסוול ע"ה בת

הר"ר שלמה וויט צ"ל

נלב"ע כ"ז ניסן התשנ"ב

הצפרדע

ברצוני לעסוק במכה אחת שהיא באמת יוצאת דופן מבין המכות והיא מכת צפרדע. לכאורה יש לשאול על מכה זו, מה מכה יש בה? איזו בעיה היא הביאה על מצרים? מכת צפרדע אינה כמו הארבה שאכל את התבואה, ואינה כמו הערוב שטרף, או כמו הברד שהיכה את הכול. מה עשו הצפרדעים? קרקרו ועשו רעשים? אמנם זו מכה מטרידה אך לא ברור מה עניינה, מה היא באה ללמד את מצרים ומה באה ללמד אותנו?

בגמרא במסכת סנהדרין מובאת מחלוקת יסודית ומרכזית בנוגע למכת הצפרדע. נעמיק במחלוקת זו, ונתבונן על פיה בכל ענייני המכה, ייחודה ומיקומה בתוך עשר המכות: "ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים", אמר רבי אלעזר צפרדע אחת הייתה, השריצה, ומילאה את כל ארץ מצרים. כתנאי רבי עקיבא אומר צפרדע אחת הייתה ומילאה כל ארץ מצרים. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה: עקיבא, מה לך אצל הגדה, כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות. צפרדע אחת הייתה, שרק להם והם באו.

חז"ל מנסים לתרץ את הסתירה בין לשון היחיד ללשון הרבים בפסוקים. פעם אחת כתוב "צפרדע" ובשאר הפעמים כתוב "צפרדעים". האם הייתה צפרדע אחת או היו צפרדעים רבים? רבי אלעזר מתרץ, שבהתחלה הייתה צפרדע אחת, והיא השריצה ונעשו צפרדעים רבים. לפי דעה אחרת, כפי שמופיע במקומות אחרים בחז"ל וכפי שמפרש גם רש"י, יצאה מן היאור צפרדע אחת, ובכל מכה שהיכו אותה יצאו ממנה נחילים-נחילים של צפרדעים.

מתוך עשר מכות, תשע היו מיותרות לכאורה! לא היה צורך בכל המכות האלו, שנמשך חודשים רבים ובו הקב"ה משבש לחלוטין את חייהם של אנשי מצרים. היה אפשר לתת מיד את המכה העשירית, מכת בכורות, היא פגעה בנפש של בכורי מצרים ואנשים מתו בזה אחר זה בכל משפחה. (במיוחד לפי המדרש, שפרעה עצמו היה בכור ולכן היה בטוח שהוא הבא בתור למוט). כך שפרעה היה נשבר מיד ומשלח אותם מהמדינה. וככל שהשאלה נשאלת על המכות בכלל, היא נשאלת שבעתיים על מכה יחידה ומיוחדת: המכה השנייה, צפרדע. זאת נראית חסרת משמעות לחלוטין, כזו שלא הכאיבה לפרעה יתר על המידה.

את עשר המכות, ניתן לחלק לשלוש קבוצות כלליות: מכות כלכליות - שגרמו הפסדי ממון למצרים. מכות גופניות - שגרמו כאב וסבל, והיו את המכות המוחצות שפגעו בנפש והביאו לסכנת חיים ממשית. המכה החמישית, למשל, דבר, בה מתו בעלי החיים, פגעה בממון מצרים. המכה השלישית והשישית, כינים ושחין, גרמו לסבל גופני קשה והמכות הקשות באמת, כמו דם וארבה שאיימו על חיי המצרים בכך שחיסלו את המים לשתייה ואת יכול העשב והאילנות. אך מכת הצפרדע, אינה נופלת באף אחת מהקטגוריות הללו. הצפרדע היא לא יותר מהצקה טורדנית, נדנדוד קטן שאפשר לחיות איתו לאורך זמן. אנשים חיו בבתי כלא ובמחנות עבודה במשך עשרות שנים, לצד עכברים ועכברושים וזוחלים ממינים שונים - ולא מתו מזה. לא נעים, לא נורא. במיוחד שהמצרים נהגו לאכול צפרדעים לתיאבון כמו גם זוחלים אחרים, כך שהם לא הזדעזעו במיוחד מהצפרדעים שחדרו לתוך תנורי האפייה והעשירו להם את טעם הלחם והעוגות. מה הייתה המטרה בתוך ים הסבל של מכות מצרים - בין מכת דם שכילתה את הטעם והצבע של המים, למכת כינים שלא נתנה לחיות במכה חסרת משמעות כצפרדע?

מדובר בפלא גדול, כפי שכתבו המפרשים כי דווקא הצפרדע הייתה מכה משמעותית שהממה את פרעה יותר ממכות אחרות. היה בה איזשהו אלמנט של מהפכה תודעתית, שפגעה קשות בתפיסה הגאוה של פרעה. ראייה ראשונה לכך היא העובדה מה שכתוב "ויאמר משה לפרעה: התפאר עלי למתי אעתיר לך ולעבדיך ולעמך להכרית הצפרדעים ממך ומבתיך רק ביאור תשארנה וכו', וסרו הצפרדעים ממך ומבתיך וכו', רק ביאור תשארנה". התורה מדגישה פעמיים כי הצפרדעים לא נעלמו. גם אחרי גמר המכה והסתלקות הצפרדעים מבתי מצרים, הם נותרו כתזכורת מוחשית ונצחית על מי היאור. וזאת בניגוד לכל תשע המכות האחרות, שהיו קצרות זמניות ואחר כך נעלמו כאילו לא היו מעולם. במדרש מסופר, שהייתה מחלוקת בין מצרים לשכנותיה היכן עובר קו הגבול בין המדינות. כשהגיעה מכת צפרדע הסתיימו הסכסוכים, כי מקום הצפרדעים גלה היכן, בדיוק, עובר הגבול.

ואם בצפרדעים עסקינן, ידוע הוא המשל על להקה של צפרדעים שטיילו להם ביער, לפתע נפלו שני צפרדעים לתוך בור עמוק מאוד. כל שאר הצפרדעים התגודדו יחד סביב הבור. כשהם ראו עד כמה הבור עמוק הם צעקו לצפרדעים שנפלו: חברים, אין לכם שום סיכוי שתצאו מכאן בחיים, אתם נחשבים כבר למתים, חבל לכם בכלל להתאמץ! לצפרדעים שנפלו לא היה שום חשק לוותר על חייהם בכזאת קלות. שני הצפרדעים התעלמו מהצעקות והסימנים של חבריהם מלמעלה וניסו לקפוץ החוצה בכל כוחם, בשעה שהצפרדעים שמחוץ לבור ממשיכים לצעוק להם ולסמן להם בכל מיני דרכים עם הידים שאין להם סיכוי, ובדברי תוכחה כי "בחיים לא תצאו מכאן".

אחד הצפרדעים שמע בעצתם של הצפרדעים, אפסו כוחותיו, הוא פשוט נכנע ומת בקרקעית הבור. הצפרדע השני, לא ויתר, הוא ניסה והמשיך בכל כוחו בשעה שהצפרדעים מסמנים לו בתנועות וצועקים מפתח הבור "חבל על המאמץ. אין לך שום סיכוי בעולם, הפסק את המאמץ והסבל שלך, ופשוט תמות, כחברך השוכב שם למטה". בכל זאת הצפרדע המשיך לנסות, הוא קפץ אפילו חזק יותר, ובסופו של דבר, הוא נתן קפיצה כזו חזק שהצליח לצאת החוצה מהבור. כשהוא יצא החוצה, שאלו אותו חבריו הצפרדעים: "איך עשית את זה? הבור היה ממש עמוק". בשפת הסימנים הסביר להם הצפרדע הזה כי הוא חירש, וכי הוא לא שמע מה אומרים לו, ובטעות פירש את קריאותיהם הנרגשות כמילות עידוד... מוסר השכל: בלשוננו יש את הכוח לחיים ויש את הכוח להרוג ובמילים הרסניות למי שנמצא למטה לא יעלו אותו למעלה.

העורך

סדר זמני המכות היו כך: בט"ז בניסן בשנת 2448 לברה"ע נגלה ה' למשה בסנה ובכ"א בניסן באו משה ואהרן לפרעה, אח"כ חזר משה למדין להתיר את השבועה שנשבע ליתרו שלא יצא ממדין בלי רשותו, לאחר שלשה חדשים חזר למצרים ואז החלו עשר מכות. מכת דם החל בר"ח אב [לשבועה ימים דהיינו עד ז' אב], מכת צפרדע החל בר"ח אלול, מכת כנים החל בר"ח תשרי, מכת ערוך החל בר"ח חשוון, מכת דבר החל בר"ח כסלו, מכת שחין החל בר"ח טבת, מכת ברד החל בר"ח שבט, מכת ארבה החל בר"ח אדר, מכת חושך החל בר"ח ניסן [רק לששה ימים] ומכת בכורות היתה בליל פסח, (רצינו צמי).

הנהגה בפרשתנו כ' שמשה היה בן שמונים שנה כשהתחיל לדבר אל פרעה, נמצא בז' אדר היה כבר בן פ"א, והקסה החת"ס בשו"ת ח"ו סי' כ"ט דלפ"ז כשהיו במדבר ארבעים שנה נמצא שהיה בן קכ"א, ואיך אמר בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, וכ' דמש"כ בן שמונים שנה פי' שהיה בן ע"ט שנכנס לשנת השמינים, ע"י רש"י כתובות נ.

וידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אנני ה':

יל"ע למה מתחיל בלשון וידבר שהוא קשות ומידת הדין ומסיים ויאמר שהוא לשון רכה, ולמה מתחיל בשם אלקים ואח"כ שם הוי"ה, ועוד קשה מהו הדיבור של וידבר, שלא כתב מה דיבר אלא תיכף אמירה אחרת, וכ' בספר לפיכך לבאר לפי האלשיך הקדוש על הפסוק וינחם ה' על הרעה אשר דיבר לעשות לעמו, משל לאב שכועס על בנו ומדבר דברים קשים ועי"ז משכך חמתו, שבאמת אין האב רוצה להעניש את בנו, כן כביכול לפעמים מדבר קשות על כלל ישראל לפחד אמנם עי"ז הוא משכך חמתו, [וכן מצינו בחורבן בית המקדש ששפך חמתו על עצים ואבנים ולא שפך חמתו על בני ישראל], וזהו הפירוש וינחם ה' על הרעה שהקב"ה אינו מביא גזירות רעות על בני ישראל, משום "אשר דיבר" שמדבר עליהם קשות, וממילא משכך חמתו ונתבטל הגזירה עכ"ל האלשיך הק', וכמו כן כאן וידבר אלקים שדיבר אליו קשות וכעס עליו למה אמר משה להקב"ה למה הרעותה לעם הזה, אבל לאחר שדיבר קשות התחיל במידת הרחמים והנהגה רכה, שכבר המתיק הדינים ע"י הדיבור קשות.

וידבר אלוקים:

דיבר אתו קשות על שהקשה לומר למה הרעותה, י"ל שהדיבור קשות היתה בזה שהתגלה אליו באופן של אני ה', וכמו ש' החפץ מו"ס כשיוסף אמר אני יוסף והתחילו להבין הכל אזי נתביישו ונבהלו כי הכל היה מוכן, וכן לעת"ל כשהקב"ה יאמר אני ה' בינינו הכל, ויתביישו כל אלו שהקשו קושיות על מה ולמה, וכן כאן דיבר אתו קשות ברע שאמר לו אני ה' שהראה למשה הכל והתחיל להבין כל דרכי ה' אזי הקו' של למה הרעותה נעשה למפרע ענין של קשות.

נרש"י כ' וארא אל האבות, וכ' בספר קדושת ציון לבאר כונת רש"י שלא יאמר משה מרוב עניויות אין אפשר לי לדמות לאברהם יצחק ויעקב, לזה כ' רש"י הם האבות הקדושים ועליהם נאמר חייב כל אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי.

והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים:

יש בחז"ל ג' טעמים למה יצאו בני ישראל ממצרים קודם זמנם, שהיו צריכים להיות שם ד' מאות שנה כמו שאמר ה' לאברהם, [א] שכיון שנתרבו בני ישראל יותר מן הטבע ממילא היו יותר אנשים שעבדו בפרך, לפיכך השלים ריבוי העם בר"י שנה מה שבדרך כלל עובדים במשך ד' מאות שנה, [ב] שהתחיל השיעבוד מלידת יצחק שהיה צריך לגור בארץ שלא לו וכן ביעקב, [ג] קושי השיעבוד שעבדו יותר מהרגיל השלים הזמן, וג' דברים אלו מרומזים בתחילת הפרשה, [א] וארא וגו' בקל שדי וכתב צעל הטוים שזה השם של פריה ורביה כמש"כ אצל אברהם, אני קל שדי פרה ורבה, זה טעם הא' שריבוי הבנים השלים הזמן, [ב] את ארץ מגוריהם אשר גרו בה, רמז שהאבות הצריכו לגור בארץ לא להם כמש"כ ויגר יצחק בגור, [ג] אשר מצרים מעבידים אותם הכונה לקושי השיעבוד, שהכבידו עבודה עליהם יותר מהרגיל, זה השלים קושי השיעבוד, וזה התחלת הפרשה והוצאתי אתכם וגו'.

והוצאתי אתכם מגוריהם אשר גרו בה:

מעבדיהם אותם:

עיקר הצעקה של בני ישראל במצרים היתה אשר אינם יכולים לעבוד את השי"ת כראוי, כמש"כ ותעל שועתם אל האלקים "מן" העבודה, שהצעקה היתה יותר אל האלקים בנוגע לעניני רוחניות מן הצעקה מחמת העבודה שהוצרכו לעבוד, וזה הפי' אשר מצרים מעבידים אותם במקום שיוכלו להיות עובדי ה' הוצרכו להיות עובדי מצרים.

והוצאתי אתכם מגוריהם אשר גרו בה:

מה בא וגם לרבות, וי"ל לפמש"כ בש"ך פרשת שמות שבני ישראל במצרים היו משתתפים בצערם של חברים וסייעו זל"ז ואם נגמר א' עבודתו בהקדם היה הולך לראות איך יכול לעזור לאחרים, ולכן אמר הפסוק וגם בא לרבות בני ישראל בעצמם ג"כ שמעו את נאקת חבריהם ובאו לסייעם.

את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדיהם אותם:

כ' האוהב יסלח מלפניו שבאמת תכלית גלות מצרים שיזעקו להשי"ת להושיעם, כמבואר בתהלים ויזעקו אל ה' בצר להם, וזה עבודת ה' להתפלל אליו בכל צרה אשר לא תבא, אמנם נאקת בני ישראל היו למה האומה שפילה של מצרים גורם להם לעבוד את ה' בתפלה, ולמה אין מרגישים הקרבת אלקים בעצמינו, ועל זה היו בצער.

והוצאתי אתכם מגוריהם אשר גרו בה:

כ' צמרק על ע"ז, צספר כרס הצני הציל תוס' דוד התפלל עבור אבשלום אף דקיי"ל אבא לא מזכה ברא ותי' תוס' דכיון שאבשלום סבל יסורי מות בעוה"ז וגם לא עבד ע"ז לכך היה יכול להתפלל בעבורו, ולפי"ז גם במצרים הועיל זכות אבות לפי הצרות שסבלו, אבל הוצרך לצוותם על ע"ז כדי שיועיל זכות השני.

חז"ל תיקנו ד' כוסות כנגד ד' לשונות של גאולה והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי, יש להבין למה הוצרך ד' לשונות, ועיין עוד צמרק פרשת וישב דהד' כוסות הם כנגד ארבע פעמים שנוכר אצל שר המשקים תיבת "כוס", וקשה איזה שייכות יש בין שר המשקים לליל פסח, וכתב צכלי יקר להסביר ע"פ מש"כ בירמיה [ט"ו ב] כה אמר ה' אשר לחרב לחרב ואשר למות למות ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי, ואיתא בב"ב דף ח: אמר ר' יוחנן שבוי כולוהו איתניהו בהו [שבוי כולל כולם משום שנמצא במצב אשר אולי יעשו לו כל הג' דברים והוא דואג מכולם], נמצא שכל שבוי היוצא מבית האסורים ניצל גם מ' הדברים אחרים דהיינו חרב מיתה ורעב, לכן הוזכר ד' כוסות בחלום פרעה שהראו לו בחלום שהוא יצא מבית האסורים וינצל מד' דברים הללו שכולם נכללו בשבי, וישתה כוס הישועה לגמרי, וכמו כן כשיצאן ממצרים ניצלו מד' גזירות הללו גם יחד, ממילא הו' לשונות של גאולה כנגד ד' גזירות הללו מחייבין שתיית ד' כוסות לרמז על כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא.

המפרשים הקשו למה לא תיקנו כוס חמישי משום לשון והבאתי אתכם, ותיצרו דהיות והכהנים והלוויים לא היה להם חלק בירושת הארץ א"כ אצלם לא היה כל כך תיקון בוהבאתי אתכם לכן לא תיקנו לכל הכלל ישראל כוס חמישי, אמנם לעתיד לבוא יהיו ללוים חלק בארץ ישראל [כמבואר ברשב"ם ב"ב דף ק"ב.], וממילא אז יהיה כוס חמישי, ולכן עכשיו נקרא הכוס חמישי כוס של אליהו לרמז דלאחר שאליהו יבשרנו בגאולת עולם יהיה כוס חמישי. ועי' צמקס סופר דבאמת יש ו' לשונות של גאולה דהא כתיב ונתתי, וזלה"ק "ואולי לעתיד יתוספו ב' כוסות נגד ב' גאולות הנוספות" והוסיף דלכך כתיב וזכרתי את בריתי יעקוב מלא ו' לרמז על ו' לשונות של גאולה שהיה לעתיד ע"י משיח צדקינו.

ונתתי אותה לכם מורשה:

יש להבין למה נקראת בלשון ירושה ולא בלשון מתנה, וכ' החת"ס שהנותן מתנה לחבירו ואינו רוצה לקבלו קיי"ל דנתנה בע"כ לא שמה נתנה [כריתות דף כ"ד.], אבל המוחזק בשדה ואומר אי אפשרי בה לא אמר כלום כי זה אינו לשון הפקר ואי אפשר להפקיע בעלות בזה הלשון, והנה ביציאת מצרים היו הרבה אנשים שלא רצו לצאת ממצרים כמבואר ברש"י ריש פרשת בשלח, ואפילו במדבר אמרו זכרנו את הדגה וגו', לזה אמר להם הקב"ה, שאין ארץ ישראל מתנה אשר אפשר לומר עליה אי

אפשי בה, אלא הוא ירושה בע"כ הוא שלכם, ואם אין אתם רוצים בה אין אתם יוצאים ממצרים.

והבאתי אתכם אל הארץ:

הקשה האור החיים הקדוש שכאן הובטח לכלל ישראל בפירוש שיבואו לארץ ישראל ולבסוף מתו כולם במדבר, ותי' דלכן הפסיק התורה באמצע באמרו וידעתם כי אני ה' ורק לאח"כ כתיב והבאתי אתכם להורות שיש תנאי בדבר קודם למעשה שאם יכירו שאני ה' אז והבאתי אתכם, אבל המתי מדבר לא הכירו כראוי ממילא לא נתקיים המעשה של והבאתי אתכם.

ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה:

הרה"ק מקאלק ז"ל הקשה הלא הקב"ה אמר למשה [בפרשת שמות] ושמעו לקולך ואיך לא נתקיים הבטחת השי"ת, ותי' שיש חילוק בין שמיעה בקול או שמיעה לקול, שמיעה בקול הוא ענין של שמיעה פינימית הקול כמש"כ ועתה אם שמוע תשמעו בקולי דהינו הבנה בדבר ששומע, משא"כ שמיעה לקול הכונה לשמיעה גרידא, והקב"ה אמר ושמעו לקולך שישמעו מה שאתה מדבר, אבל שמיעה להבין פינימית הדבר על זה לא הבטיחו, וזה היה תולה במשה רבינו עצמו שיהיה דברים היוצאים מן הלב כנכסיהם אל הלב, לכן כתיב להלך בפרשה ויצום אל בני ישראל ופרש"י להנהיגם בנחת ובסבלנות וממילא ישפיע אליהם שישמעו בקולו של משה.

ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה:

משום שני טעמים יצאו בני ישראל ממצרים קודם הזמן, א' משום שלא יכלו להתמחה והיו יכולים לירד לני' יערי טומאה, ב' שקושי השיעבוד השלים, וזה מה שרצה משה לומר להם, אמנם לא שמעו אל משה "מקוצר רוח" שיש להם חסרון ברוחניות, "ומעבודה קשה" שקושי השיעבוד השלים, ולא האמינו שמחמת שני טעמים הללו יצאו עכשיו ממצרים קודם הזמן. חפץ חיים ז"ל ישב פעם עם הג"ר נפתלי טראפ ז"ל ודיברו בנוגע לירידת הדורות שפרט בעניני אמונה, אמר ר' נפתלי הלא הדברים ק"ו ומה ב' ישראל שידעו במצרים שזמן הגלות הוא רק כמה מאות שנה, ועוד זכרו האבות הקדושים השבטים ובניהם, אפילו הכי לא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, אנו שיושבים בגלות אלפים שנה ואין אנו רואים ויודעים זמן הגאולה, ועדיין אנו מאמינים במשיח הלא זה חידוש גדול, והחפץ חיים הפליא מאוד לימוד זכות זו על כלל ישראל, ושבוח מאוד.

הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעוני פרעה ואנני ערל שפתים:

לכאורה קשה הלא יש פירכא על הק"ו שבני ישראל לא שמעו אל משה מחמת עבודה קשה משא"כ פרעה, ומי' השפ"א שיהודי אף במצב של קוצר רוח שומע לדברי תורה יותר מן הנכרי, ואם הם לא שמעו ק"ו שפרעה לא ישמע, עוד י"ל כי קוצר רוח ועבודה קשה קאי על ע"ז שלהם, וטען משה ומה בני ישראל שעבדו קצת ע"ז לא שמעו אל משה פרעה שהוא ע"ז ממש בוודאי לא ישמע אל משה.

הבית ישראל ז"ל היה אומר לפי המבואר בחז"ל שיונה לא רצה ללכת לנינוה כי חשש שמא יעשו תשובה ויהיה בזה קיסרוג על כלל ישראל, שהנכרים עושים תשובה ובני ישראל אינם עושים תשובה, ומסר נפשו עבור כלל ישראל, ובדרך זו חשש משה רבינו שמא ישמע פרעה ויהיה קיסרוג שבני ישראל אינם שומעים, "ואני ערל שפתים" לא יהיה עוד לימוד זכות לדבר טוב על כלל ישראל אם המקסרג יאמר הלא פרעה שומע ולמה אין בני ישראל לא שומעים.

ואנני ערל שפתים:

הר"ן כתב דמשה היה ערל שפתים כדי שלא יאמרו שונאי ישראל שמשה היה בעל דרשן מופלג ועי"ז השפיע על בני ישראל, עוד איתא בספ"ק שהמנהיג יכול להתפלל על בני דורו רק אם הם שומעים לקולם והוא משפיע עליהם, וזה מה שאמר משה הן לא שמעו אלי וממילא אני ערל שפתים בתפילה לה', ולכן נהגו אצל הרבה מגדולי ישראל שלאחר אמירת מוסר

ודברי התעוררות לברך ולהתפלל על כל המשתתפים, שכיין שהקהל שמעו וקיבלו הדברים אזי אפשר להתפלל עליהם.

איתא במדק הטעם שמשה היה ערל שפתים: שבהיותו נער ישב פעם אצל פרעה ולקח את כתרו והשליכו לארץ, ורצה פרעה להרגו ובא גבריא'ל בדמות יועץ ואמר לו שמשה עשה כן בבלי דעת והראיה שיביאו קערה ובו זהב וגחלים בווערות, והיה אם יקח הזהב סימן שיש בו דעת ואם יקח הגחלות סימן שאין בו דעת, ורצה משה ליקח את הזהב והמלאך הטה ידו ולקח גחלת והכניסו לתוך פיו ומזה נכוה פיו ולשונו, וכתב בס"פ על התורה למה נכוה פיו ולא ידו, לפי שכאשר בתייה בת פרעה לקחה אותו מן היאור לביתה והביאו מינקת מצרית והשימה הדיד בפיו והיה שומט הדיד כי לא רצה לינק מנכרית, אבל היה איזה טיפות חלב נופל על פיו, לכן נכוה כדי לטהרו מהחלב הטמא שנפל על פיו.

וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים:

ופרש"י לפי שאמר משה אני ערל שפתים צירף לו הקב"ה את אהרן להיות לו לפה ולמליץ, ויש להקשות דבשלמא לדבר אל פרעה הוצרך את אהרן אבל למה הוצרך את אהרן לבני ישראל שלא שמעו מחמת קוצר רוח ומעבודה קשה, וי"ל דזרכו של אהרן היה ששלום ובמישור הלך, אם רוצים להשפיע על מי שאינו שומע צריכים לדבר אליהם שאופן של מליצה, ולכן צירף את אהרן עמו, וזה מה שפרש"י על ויצום אל בני ישראל צוה עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם, כי בדרך הריצוי יש יותר השפעה.

אלה ראשית בית אבותם בני ראובן וגוי ובני שמעון וגוי ואלה שמות בני לוי וגוי:

ויש לדייק למה שינה התורה אצל בני לוי לכתוב "ואלה שמות", וכ' השלה"ק שיש כאן חידוש ב"שמות" בני לוי, שאעפ"י ששבט לוי לא עבדו עבודת פרח במצרים מ"מ השתתפו בצערן של ישראל בכל לבם וזה מחמת שלוי קרא בניו על שם הגלות, גרשון מלשון גירושין קהת מלשון קהות שיינים קהות מחמת רוב יסורים וצער מלשון הקהה את שנינו מררי מלשון מרירות, וכך זה מסר לבניו ובני בניו עד משה רבינו שנתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם כמבואר ברש"י פרשת שמות עה"פ וירא בסבלותם, ולכן משה רבינו כשהגיע להסנה אחר כחמישים שנה שעזב את מצרים ולא היה לו שום קשר עם אחיו, מ"מ וירא ה' כי סר לראות והרגיש בצערן של ישראל ע"י התבוננות בהסנה בווער באש, זה היה מכוחו של לוי.

כי ידבר אליכם פרעה לאאמון תנו ללכם מופת ואמרת אל אהרן קח את מטרי והשליך לפני פרעה יהי לתנין:

הגאון רבי מאיר שפירא ז"ל פי' מהו הלישון תנו "לכם" הול"ל תנו לי מופת, ועוד יש להבין מהו ענין המופת של המטה נתהפך לנחש וחוזר חלילה, ותי' שפרעה יטעון למשה ואהרן הלא בני ישראל אינם רוצים לצאת ממצרים והראיה שאינם שומעים לכם בכלל, א"כ תנו "לכם" מופת אתם ג"כ רואים שאין בני ישראל רוצים לשמוע בכלל לכם, א"כ אתם מדברים לעצים ואבנים, והתירוץ לפרעה הוא כל זמן שאין בני ישראל ביד משה ואהרן הם מתהפכים ונעשים כמטה האלקים, ולכן אם משה ואהרן יקחו בני ישראל בודאי אז ישמעו להם.

אמור אל אהרן קח מטרי ונשה ידך על מימי מצרים ויהיו דם והיה דם בכל ארץ מצרים:

לכאורה יש כאן כפל לשון "ויהיו דם - והיה דם", ואפ"ל כאן מקור לדברי המדרש כשהיו שותין מצרי וישראל מקערה אחת היה הישראל שותה מים והמצרי שותה דם, וכשהיה לוקח מישראל בדמים נהפך הדם למים ומכאן העשירו ישראל, וזה בא הכתוב לרמוז, למצרים "ויהיו דם" אין ויהי אלא לשון צער, ולבני ישראל "היה דם" אין והיה אלא לשון שמחה, כי בני ישראל העשירו במכת דם והיה שמחה גדולה.

ויצעק משה:

רק במכת צפרדע מצינו לשון כזה, ובשאר המכות כתב

צריכים להאמין שיגיע כפיך הוא מהקב"ה לכן מגביה הלחם כשמזכיר שם השי"ת ועשר אצבעותיו ג"כ מרמז על ויפזו זרועי ידיו כח של יוסף הצדיק לחם לפי הטף הכפירים שואגים לטרף עי"י ש"מ פרשת מקץ

במכת ברד מצינו חידוש שאין בשאר המכות והוא הירא את דבר ה' שחז"ל אמרו שזה איוב והוא פלא למה דייקא במכה זו יש ענין של ירא ה', ועוד יש להבין ענין האש שירד עם הברד וכתרגו"י איתא שבא מאוצר שבשמים, ונשאר על לעת"ל בעת מלחמת גוג ומגוג כמבואר במדרש תנחומא, וי"ל דבמכת ברד שנשלח מן השמים היה נגוף ורפוא לישראל להשפיע ענין יראת שמים יראת ה' היא אוצר, והלא כה דברי כאש, קול ה' חוצב להבות אש קול ה' יחיל מדבר, וזה בא במכת ברד האש והיראה מהשמים ולעת"ל כשגוג ומגוג ירצו לנתק את מוסורתיו כמובאר בפרק ב' דתהלים אז ישפיע הקב"ה יראה טהורה על השרידים לדבר ה' כמו שהיה במצרים.

במכת שחין כ' נלש"י שהיה הרבה נסים שלקחו משה ואהרן מלא חפניהם ונכנסו כולם לתוך כף משה וזרקו השמימה, ונילקוט איתא שהגיע עד כסא הכבוד, עוד איתא שם שארבעה כנפים כנגד אברהם חנניה מישאל ועזריה שנכנסו לכבשן אש למען כבוד ית"ש, ויש להבין מה הכונה בנס כזה, ונמלך רבא פרשת ויקרא [ג] א טוב מלא כף נחת ממלא חפניים עמל ורעות רוח, א"ר ברכה טובה דריסה א' שדרס הקב"ה במצרים שנאמר ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה ממלא חפניים פיה כבשן של משה ואהרן, ויש להבין מהו כונת המדרש, עוד איתא במד"ר שמות ט"ו י"ב דמכת שחין כ' חרטום חסר י' ללמדך שנגע המכה בשר של מעלה, ויש להבין מהו הכונה במדרשים אלו.

מקרב לב ונפש ובשיר ושבחה בגילה ורננה וברגשי שיר וכבוד נשגור אנו בזאת את ברכותינו ואיחולינו וברכת מזלא טבא מעומקא דליבא אל מעלת האי גברא יקירא, כבוד ידידנו הדגול הנעלה והנכבד, מוכתר בכל מידה, כביר המעש בפעולותיו המרובות למען הכלל והפרט, ידיו רב לו בהרבצת התורה, עושה רבות וגדולות עבור הצלחת בית מדרשנו ועומד לימינו בכל זמן ועת במסירות נאמנה, אהוב על הבריות, תורה וגדולה מתאחדים על שולחנו הרה"ח המפואר ר' **מנחם מענדל יצחק קרעדיטור** שליט"א לרגל השמחה השורה במעונו באירוסית בתו שתחי' עב"ג החתן היקר והמהולל **כמר שמואל דוד הכהן רבינוביץ** הי"ו נכד רבינו ה"תפארת שלמה" בשעטו"מ ולמזל"ט

יהי"ר מן אבוהון דבשמיא שיהא השמחה שרויה באוהליך תמיד ו"להתענג בתענוגים" (בגים' מנחם מענדל יצחק קרעדיטור) ויזכו לבנות בית נאמן בישראל כדרך שושלת רבותיו לבית באבוב וראדומסק מתוך חדווה הרחבה ואורה ואך טוב וחסד ירדפנו כל ימי חיינו וביתו יהיה מלא ברכת ה' מתוך בריאות הנפש והגוף, אכ"ר

אנא הרבו בתפילה עבך ידידנו ר' ניסן משה בן שיינדל רוחמה הי"ו לרפואה שלמה בקרוב

ויעתר, מספרים על הגר"א ז"ל שבא למקום א' והיה שם חברת לצים ובשעה שהתחיל להתפלל מנחה ותפילת אשרי דיברו הם בקול רם כדי לטורדו בתפילה, התחיל גם הוא להתפלל בקול רם גבוה מאוד, שאלו אותו למה הגביה קולו כל כך, השיב ר' אברהם למה בכל המכות כ' ויעתר או ויפרוש כפיו, ורק במכת הצפרדעים כ' ויצעק, אלא מנולל זמלך שהצפרדעים עשו קולות משונות וקירקורן של הצפרדעים היה קשה להמצרים, ומפני הרעש שעשו הצפרדעים לא היה משה יכול לשמוע מה שמתפלל, ומבואר בשו"ע סימן ק"א שהמתפלל צריך להשמיע לאזנו מה שהוא אומר, לכן היה משה מוכרח לצועק, כן אמר ר' אברהם אני צריך לנהוג.....וד"ל.

ושמתי פדת ב'ין עמי וב'ין עמך מזרח יהיה האות הזה:
כתב צפ"ר פני זול שתיבת פדת כתיב חסר בלא ו' כי גאולת מצרים היה רק לזמן כי לא נגאלו גאולת עולם, אבל לעתיד לבוא יהיה גאולה שלמה ויהיה פדות עם ו', וזהו הרמז מחר, דידוע שיש מחר לאחר זמן, יהיה האות הזה יהיה השלמת תיבת פדת עם האות ו'.

ב'ין ראובן בכור ישראל ז'וןך ופלוא וג'י וב'ין שמעון וג'י ואלה שמות ב'ין לוי וג'י:
וקשה למה אצל בני לוי כתיב ואלה שמות ולא באחרים, וכתב הג"ק שלישי לא היה בגלות מצרים כידוע, אמנם רצה להשתתף בצער הרבים, מה עשה, קרא שמות לבניו ע"ש הגלות, גרשון ע"ש כי גרים הם, קהת ע"ש ששיניהם קהות מחמת רוב העבודה, מררי ע"ש וימרו את חייהם, כי האדם קורא שם לבנו ע"ש דבר החביב עליו ונוגע ללבבו, לכן כתיב בתורה ואלה שמות בני לוי שהראה בזה שהשתתף בצער הציבור והמשתתף עם הציבור זוכה להשתתף עמהם בשמחתן וגאולתן.

ותעל הצפרדע:
פרש"י צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים, כתב צפ"ר טעם ולעת שהכונה שכמו כלב הנובח בא הרבה כלבים ונובחים אתו, כמו כן הצפרדע צעק ובאו אחרים וצעקו אתו, וכן דרך בעלי מחלוקת ומחרתי ריב א' צועק ו"רידערט" בחוצפה ובעזות, וכל הכלבים והצפרדעים באים לצועק ולהשתתף, וזה היה מדה כנגד מדה לאנשי רשע המצרים, מקור השחתה ומידות רעות.

ואני אקשה את לב פרעה:
ופרש"י שהעיקר היה בשביל ישראל שילמדו מזה וייראו מלפניו, וכמו שמבאר הבעש"ט הק' שבכל א' יש חלק מצרים וזה צריך לעקור ממנו, והנה א' מחשובי חלקי סיפור יציאת מצרים היא העשר מכות שמשם למדין ענין מידה כנגד מידה, וגם הכרה בגדלות הבורא שענין החולי והרפואה הוא ללמד האדם שיתבונן במה שהוא נברא, כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשיך עליהם כי אני ה' רופאך, פי' שבמצרים היו המכות והמחלות באופן של מדה כנגד מדה, והקב"ה הבטיח שלא אשים עליך, ופרש"י ואם אשים ה"ה כלא השומה ויש להבין הכונה, וכן בפרשת עקב וכל מדוי מצרים הרעים "אשר ידעת" לא ישימם בך, ומהו הכונה בזה, וי"ל דענין המדה כנגד מדה אינו רק בגדר עונש אלא המטרה של המכות הם שיבוא לידי הכרה שיש בורא והוא נברא וצריך להכניע אליו, כמבואר בשבת י"ב הקב"ה מראשותיו של חולה ענין הכנעה, וזה בלבד מספיק, וזה הענין של וידעו מצרים כי אני ה' מידת הרחמים כי המתבונן בחסדי המקום אינו צריך עוד עונש ובא לידי הכרה אמיתית, וזה כי אני ה' רופאך אשר ידעת אם אתה מבין הסיבה אזי ההכרה מספיק, ויש לבאר שזה ענין נגע ענש המבואר ביע"ד ששבת הוא ענין של רפואה כי שבת הוא הכרה בגדלות הבורא.

המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים:
עי' ברכות ל"ח שמכאן למדין ברכת המוציא ועי' בתוס' שם כדי להפסיק בה' בין העולם למוציא ואף שיש לחם מן מ"מ רוצים לרמז הפסוק מצמיח חציר וגו' שיש בו עשרה תיבות וכן בשו"ע קס"ז ס"ד ענין מניח עשר אצבעותיו על הלחם, י"ל השייכות ליציאת מצרים לבטל הכוחי ועוצם ידי לי יאורי אלא

לע"נ

הרה"ח ר' פינחס בן הרה"ח ר' בנימין ביינוש חזנונים זצ"ל

אשר הלך לעולמו לאחר שהודרך ביסורים קשים וקבלם באהבה בשב"ק פ'ר' טמיני לסדר 'בקרובי אקדש' - בו ניסן תשע"ז

